

Kunta-alan työn murroksen kuvaus 1: Tarinoiden kirjastot

Päivitetty 27.4.2021

Kunta-alan työn murroksen seuranta – mistä on kysymys?

Millä tavoin työt ja toimintatavat ovat muuttuneet? Mikä saa aikaan muutosta ja miten työyhteisöt eri aloilla ovat selviytyneet korona-ajasta? Kahden vuoden välein toteutettavan työn murroksen seurannan tarkoitus on tehdä nykyaikainen kuntatyö näkyväksi. Eri toimintojen ja aiheiden kuvaukset perustuvat asiantuntijakeskusteluihin, laajaan seurantakyselyyn, sekä työpaikkaesimerkkien ja selvitysten hyödyntämiseen.

Seuranta tuottaa ajankohtaista tietoa kuntatyön kehityksestä ja tilanteesta työpaikoille itselleen, poliittisille päättäjille ja kuntalaisille. Tavoitteena on rakentaa yhteistä kuvaa muutoksesta hyödynnettäväksi kunta-alan työmarkkina- ja kehittämistoiminnassa.

Työn murroksen seurannasta vastaavat KT Kuntatyöntajat ja kunta-alan pääsopijajärjestöt. Seuranta on osa Kuntatyö2030-kokonaisuutta.

1. Työn murroksen edelläkävijät

Työn- ja teknologian murroksessa kirjastoala on ollut yksi edelläkävijöistä. Siihen ovat vaikuttaneet toisaalta mahdollisuus hyödyntää laajasti uutta teknologiaa ja digitalisaatiota ja toisaalta poliittisten päättäjien ja kansalaisten vahva tuki kirjastotoiminnalle Suomessa, sekä merkittävänä tekijänä myös kirjastoväen kehittämismyönteisyys.

Silloisen kirjastotoimenjohtaja Maija Berndtsonin mukaan Helsingin kaupungin kirjasto oli mahdollisesti maailman ensimmäinen yleinen kirjasto, jonka asiakkailta oli mahdollisuus päästä maailmanlaajuiseen tietoverkkoon. Kaupunginkirjasto tarjosi asiakkailleen ensimmäisen internet-yhteyden jo vuonna 1994 ja tarjoaa sen edelleen - myös niille, joilla ei ole käytössään älypuhelin, nettiyhteyttä tai omaa tietokonetta.

Niistä ajoista on hyvin moni asia ehtinyt muuttua. Kirjastot eivät ole enää hiljaisia muusta erillään olevia saarekkeita, vaan ne ovat monilla alueilla avautuneet voimakkaasti ulospäin yhteiskuntaan. Ne ovat monelle kansalaiselle myös se paikka, jonne voi mennä. Varsinkin keväällä 2020, kun kirjastot suljettiin pari kuukautta koronapandemian vuoksi, asiakkaat huomasivat, kuinka tärkeässä osassa monen elämää kirjastot ovat.

Nykyisin kirjastot hyödyntävät palveluissaan monipuolisesti uutta tekniikkaa, uudenlaisia toimintatapoja ja tietopalveluja. Kirjaston opinto-, luku- tai etätöyhteisöissä on edelleen rauhallista, mutta eri-ikäiset kuntalaiset löytävät kirjastoista myös iloa ja virkistystä elämäänsä. Vaikka matkapuhelimensa avulla monilla olisi nykyisin pääsy ihmiskunnan lähes kaikkeen tietoon, löytyy kirjastosta monille käytännön neuvoja, rohkaisua tiedon maailmaan ja siellä asioimiseen, sekä

kaiken ikäisille mielikuvituksen ja tiedonhalun ruokkimista. Entä mihin kaikkeen tekoälyä voidaan soveltaa kirjastoalalla?

Tällä tavoin eräs keskusteluihin osallistunut kuvasi kirjastotyötä: Kirjastoala on jatkuvassa murroksessa, ja se on työmme paras ja pahin puoli. Työmme informaation keskiössä on vaativaa, mutta myös antoisaa. Tuemme omalla osaamisellamme jokaista kuntalaista, niin nuorta kuin vanhaakin, niin työssäkäyvää kuin työtöntäkin heidän roolissaan yhteiskunnan jäsenenä ja tarjoamme luotettavan pääsyn sen tiedon ja osaamisen lähteille mitä he tarvitsevat.

Yleisten kirjastojen tehtävä Suomessa on edistää väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin, tiedon saatavuutta ja käyttöä, monipuolista lukutaitoa, aktiivista kansalaisuutta, sananvapautta ja elinikäistä oppimista.

2. Miten korona-aika vaikutti kirjastotyöhön?

Rajoitustoimet koronaepidemian hillitsemiseksi keväällä 2020 pysäyttivät pääosan kulttuurialan toiminnasta. Julkisten tilojen, kuten kirjastojen, sulkemiset perustuivat aluehallintovirastojen suosituksiin, jotka useimmat kunnat kokivat velvoittaviksi halutessaan tässä vaiheessa toimia terveys edellä. Niinpä kirjastot suljettiin kansalaisilta. Henkilöstöstä osa siirtyi etätöihin ja osa toisiin tehtäviin. Joissain kunnissa myös lomautettiin.

Kirjastoseuran selvityksessä tältä ajalta puolet suomalaisista oli sitä mieltä, että kirjastojen sulkemisella oli kielteisiä vaikutuksia elämään. Eniten surtiin sitä, ettei luettavaa voinut lainata. Lisäksi vastaajat jäivät kaipaamaan paikkaa, jossa viettää aikaa, käyttää tietokonetta, opiskella tai lukea lehtiä.

Kirjastot pyrkivät palvelemaan asiakkaita myös e-kirjoilla, joiden lainaus kasvoi koronavuonna lähes 40 prosenttia, ja siirtämällä palveluita, kuten koulutuksia, satutunteja ja kirjavinkkauksia verkkoon. Vaikka digi- ja verkkopalveluissa otettiin monin paikoin isoja edistysaskelia, ei niillä kuitenkaan pystytty korvaamaan fyysistä kirjastossa käyntiä ja lainaamista. Kaiken kaikkiaan E-lainauksen määrä nousi vuonna 2020 noin 10 prosenttiin fyysisten lainauksen määrästä. Korona-aika osoitti konkreettisesti myös valmisteilla olevan kuntien yhteisen ja kansalaisia tasapuolisesti palvelevan e-kirjaston tarpeellisuuden.

Noin kahden kuukauden kirjastotauon jälkeen maan hallitus ilmoitti, että ”uloslainaaminen” sallitaan kirjastoista välittömästi, mikä johti erilaisten pikalainauspalvelujen ripeään käyttöönottoon. Niihin saattoi sisältyä esimerkiksi varatun aineiston nouto ja palauttaminen, ja rajoitetusta kirjavalikoimasta lainaaminen.

Korona-ajan kokemuksia

- Kirjastotilalla on suuri merkitys palveluille: Pelkät aineistovaraukset, lainaus ja palautus eivät riitä houkuttelemaan ihmisiä asioimaan, kun tilat ovat muutoin kiinni.
- Kirjastojen tarjoamien asiointitietokoneilla on suuri merkitys monille asiakkaille. Rajoitusaikana on tullut näkyväksi digisyrjäytymisen todellinen uhka ja huonovointisuus, kun julkiset palvelut ovat olleet kiinni.
- Korona-aika on tuonut vauhdilla muutoksia, mutta kunta-ala kokonaisuudessaan on selvinnyt niistä hyvin. Sopeutuminen on sujunut nopeasti ja luovuus on monilla aloilla päässyt kukoistamaan. Korona-ajan alussa pelko oli voimakas, osittain siksi että pelättiin että mitä jos olemme oireettomia tartuttajia ja sairastutamme asiakkaat.
- Osa henkilökunnasta alkoi tehdä etätöitä. Nopeasti opeteltiin eri toimintatapoja. Työpaikan viikkopalaverit hoidettiin Teams-yhteyksin. Tapahtumat ja koulutukset toteutettiin etänä ja tarvittavat striimaukset hoidettiin pääasiassa omin voimin. Työn sisältö ei juuri muuttunut.

- Tietokoneiden, oheislaitteiden, puhelinten ym. desinfioinnista tuli osaksi aamurutiinia, samoin käsidesin ja maskien saatavuudesta huolehtiminen. Kirjakassipalvelu tuli uudeksi toimintatavaksemme. Kassit ovat kylläkin asiakkaan tai jonkun hänen läheisensä haettava itse kirjastosta, muuten aineiston valinta muistuttaa kotipalvelua.
- Alueen kuntien välistä ja koko maan laajuista kokemusten ja vinkkien jakamista netin välityksellä on ollut aiempaa huomattavasti enemmän (ja siitä on ollut todella paljon hyötyä).
- Ikäihmisten ja vapaaehtoisten kanssa tehtävä yhteistyö on ollut kokonaan tauolla. Myös koulu- ja päiväkotiyhteistyö oli meillä välillä tauolla, mutta jatkui vuonna 2021 niin, että ryhmät saivat vierailta aukioloaikojen ulkopuolella.
- Yllättäen korona-aika rajoituksineen on ollut oletettua kiireisempää, eikä työn suunnitteluun ja uuden opetteluun ole sen enempää aikaa kuin aiemminkaan.

Vuonna 2020 yleisten kirjastojen verkkokäyntien määrä (50 miljoonaa) ylitti ensimmäisen kerran fyysisten käyntien määrän (35 miljoonaa), joka koronavuonna oli laskenut kolmanneksella. Lainaajien määrä laski kahdesta miljoonasta 1,8 miljoonaan. Henkilöstön määrä oli 3 810 henkilötyövuotta, mikä oli vain noin 150 henkilötyövuotta vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Moni kirjastotyöntekijä siirtyi kirjastojen ollessa suljettuna avustamaan kunnan muissa tehtävissä, joissa epidemian vuoksi tarvittiin lisäväkeä.

Yhteensä pää-, sivu-, laitoskirjastoja, kirjastoautoja ja muita kirjastotoimipaikkoja oli Suomessa 1234. Luvut ovat vuodelta 2020 ja lähteenä on käytetty mainiota kirjastot.fi-sivusto, jossa tilastoidaan tunnusluvut myös kuntakohtaisesti.

Kesäkuussa 2019 kirjastoalan toimijat julkaisivat laajan kirjastoalan työntekijätutkimuksen tulokset. Niiden mukaan naisia kirjastotyöntekijöistä oli 82 %, henkilöstöstä 72 % oli huolestunut kirjaston tulevaisuudesta, merkityksellistä ja tärkeää työtä tunsivat tekevänsä 90 % henkilöstöstä ja saman verran koki usein innostusta työssään.

3. Suomalainen kirjastolaitos tunnetaan ulkomailta

Suomalainen kirjastolaitos on poikkeuksellinen jopa Pohjoismaiden sisällä. Siitä kertoo esimerkiksi Kulturanalys Nordenin raportti, jonka mukaan lainausmäärät asukasta kohden olivat Suomessa vuonna 2018 kaksinkertaisia muihin pohjoismaihin nähden.

Jo useiden vuosien ajan suomalaiset kirjastot ovat niittäneet mainetta myös maailmalla. Esimerkiksi Espoon kaupunginkirjasto voitti vuonna 2019 Lontoon kirjamesujen myöntämän vuoden kirjaston palkinnon (The Library of The Year). Sitä koskeva uutinen kertoo kirjastojen muutoksesta ja merkityksestä:

- Palkintolautakunta perusteli valintaansa Espoon kaupunginkirjaston kaikille avoimella, innovatiivisella tilalla ja kaikki ikäryhmät huomioivilla lukuhaasteilla, joita kirjasto tarjoaa. Palkintojenjakotilaisuudessa yleisö osoitti suosiotaan sille, että kirjastopalvelut oli taannoin arvioitu kraanaveden jälkeen toiseksi parhaaksi julkiseksi palveluksi Espoossa.
- Espoon kaupunginkirjasto piti palkintoa tunnustuksena kaikissa Suomen kirjastoissa tehdyille pitkäjänteiselle työlle. Kun kaupungin tavoitteena on olla palvelujen kehittämisen edelläkävijä, on se kaupunginkirjastossa tarkoittanut rohkeita ja joskus ristiriitaisiakin näkemyksiä herättäviä uudistuksia. Espoon kirjasto otti muun muassa ensimmäisten joukossa käyttöön omatoimikirjaston, jota asiakkaat voivat käyttää silloinkin, kun henkilökunta ei ole paikalla. Omatoimikirjaston konsepti perustuu yhteisöllisyyteen ja luottamukseen ja se on kaksinkertaistanut Espoon pienten kirjastojen aukioloajat. Olennainen osa asiakkaan palvelukokonaisuutta on myös pääkaupunkiseudun yleisten kirjastojen Helmet-verkkopalvelut.

4. Mikä saa aikaan muutosta kirjastoalalla?

- ”Kirjastoala on valtavassa murroksessa. Digitalisaation lisääntyminen asettaa työlle aivan uusia vaatimuksia, joihin alalla on vastattu nopeasti. Yleisten kirjastojen digihanke 2019-2020 sai loppukirin korona-ajan etätyöstä.”
- Tarve parantaa asiakaspalvelua ja edistää kulttuuria, sivistystä ja lukutaitoa mahdollisista niukoista resursseista huolimatta.
- Uusi kirjastolaki vuodelta 2016, kuntien sivistysohjelmat ja palvelustrategiat.
- Kuntatalous ja poliittiset päätökset rahoituksesta ja palveluverkosta.
- Itsepalvelun mahdollistava uusi teknologia, kuten palautus- ja lainausautomaatit ja sähköinen kulunvalvonta. Mainittakoon, että vuodesta 2014 vuoteen 2019 omatoimikirjastojen osuus kirjastojen aukiolotunneista nousi 4 prosentista 36 prosenttiin, mikä samalla kasvatti kirjastojen yhteenlaskettua aukioloaikaa peräti 39 prosentilla.
- Nykyisin moni varaa haluamansa kirjat kirjaston varaupalvelun kautta ja noutaa ne lähikirjastostaan. Mikäli kysymys ei ole esimerkiksi suositusta uutuskirjasta, odotusaika on tavallisesti lyhyt. Tarvittaessa laina-aikaa voi jatkaa netissä. Tämä kaikki on tavallisesti käyttäjälle maksutonta.
- Internet ja sen monet verkkopalvelut muuttavat asiakkaiden käyttäytymistä ja ajankäyttöä. Moni esimerkiksi lukee vähemmän kirjoja ja viettää enemmän aikaa tietokonepelien, suoratoistopalveluiden tai sosiaalisen median parissa.
- Digitalisaatio: ”Kaikki palvelut ja toiminnot siirtyvät nettiin, mikä muuttaa kirjastotyötä. Kaikilla ei ole nettiä tai laitetta, mikä kuormittaa kirjastoja.”
- Monia kaupalliset suoratoistopalvelut, musiikkipalvelut ja e-kirjapalvelut mainostavat näkyvästi, ja houkuttelevat pitkälle kehitetyillä suosittealgoritmeillaan ja laajoilla aineistoillaan. Saatavilla on myös Wikipedia-tietosanakirjan kaltaisia maksuttomia palveluja.
- Asiakaskunnan monimuotoistuminen, erilaiset kiinnostuksen kohteet, tarpeet ja kulttuuri- ja kielitaustat.
- Kirjasto tarjoaa nykyisin kansalaisille monipuolisen tekemisen, työnteon ja virkistämisen tilan, ja myös uusia palveluja, kuten 3D-tulostus, joihin kaikilla ei ole mahdollisuutta työpaikallaan tai kotona.
- Etä- ja monipaikkaisen työn lisääntyminen: Opiskelijalle ja etätyöntekijälle kirjasto voi tarjota rauhallisen työpisteen.
- Suuntautuminen ulospäin: (sosiaalisesta mediasta on tullut myös kirjastolle tärkeä markkinointi- ja viestintäkanava, kirjastoissa järjestetään erilaisia tapahtumia ja toimitaan yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.
- Kehitysmuotoinen kirjastoväki ja hyvät esimerkit, kuten
 - [Asikkalan kunnan kirjastopyörä](#) ja [tavaralainaamo](#)
 - [Haminan kaupungin korona-ajan korvaava työ](#)
 - [Helsingin kaupungin varaamo](#) ja [kirjaston digiloikka](#) koronan aikana, [yhteisöohjautuva keskustakirjasto Oodi](#) ja <https://kuntatyo-20-tyon-murros.simplecast.com/episodes/tulevaisuuden-kirjasto>, [IMMS-tekoälyohjaus aineiston sijoitukseen ja logistiikkaan](#)
 - [Hollolan kunnassa oppikirjat kirjastotietokantaan](#)
 - [Hyvinkään kaupungin lukulumo](#)
 - Järvenpään kaupungin [lisää kirjastoa asiakkaille](#) ja [lukuhetkiä](#) sekä The Tädit - The Library Aunties Facebookissa
 - [Kangasalan kaupungin kirjastojen yhteishankinnat](#)
 - [Valmentava johtaminen Kauhavan kaupungin sivistystoimialalla](#)

- [Kirjastoista kansanvallan foorumeita kokeilut](#)
- [Lappeenrannan kaupunki Lappeen koulu lukutaitohanke](#)
- [Limingan kunnan taidelainaamo ja tiedonhaun pelillistäminen](#)
- [Nilakan virtuaalikirjasto](#)
- [Parkanon kaupungin lukukoira](#)
- Tampereen kaupungin asiakaspalveluhankkeet [pääkirjasto Metsossa](#) ja [PiKe-kirjastoissa](#)
- [Vantaan kaupunki Lean-ajattelu, palveluohjaus ja tuottavuus kirjastoissa, omatoimikirjastot ja asiakastytyvyyden mittaus](#)
- [Varkauden kaupungin lähikirjaston kotipalvelu ja lainattavat tabletit](#)

Lisää:

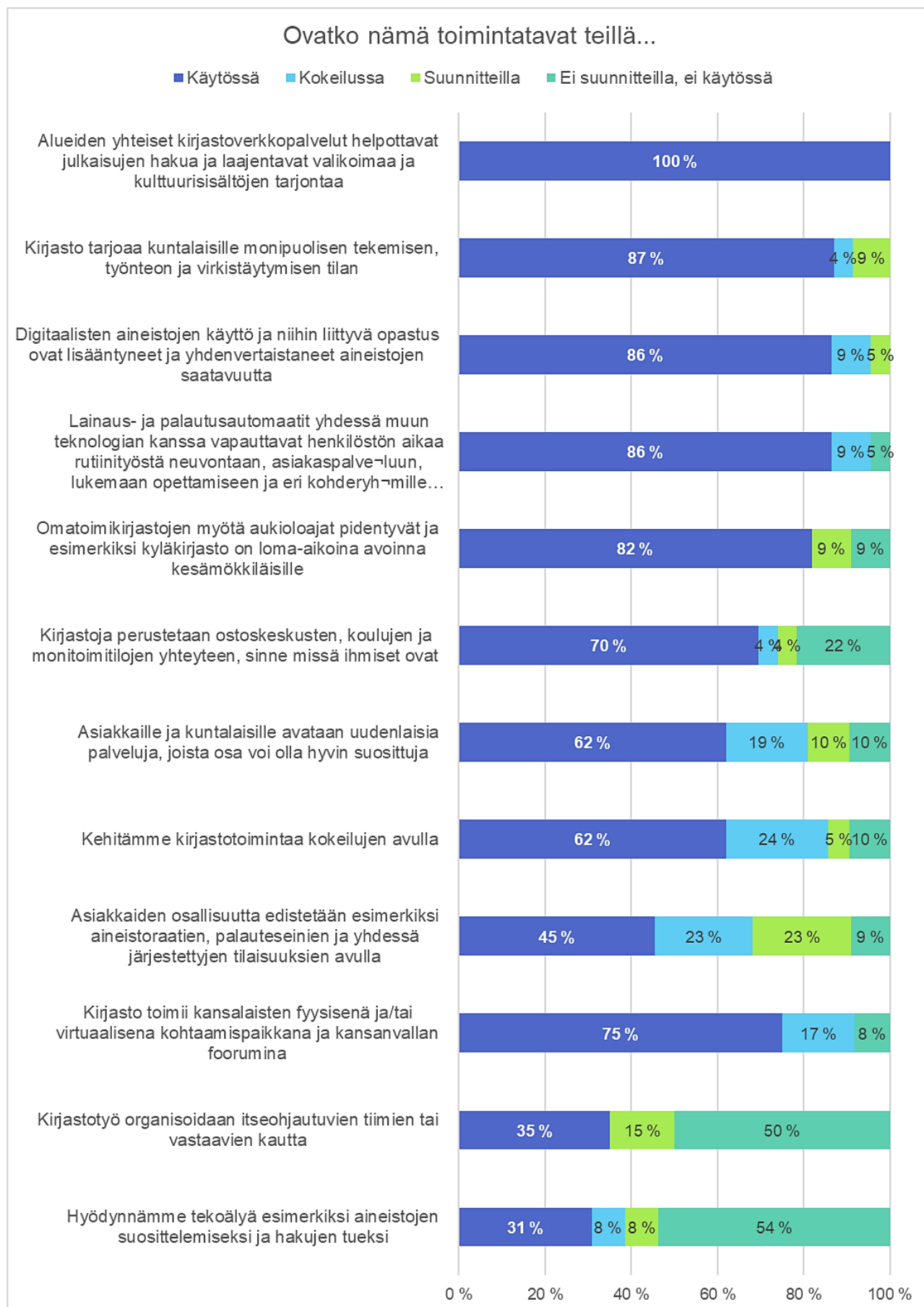
Pedagoginen toiminta
Monilukutaidon edistäminen
Lukukoirat
Aineistovinkkaus
Kirjallisuuterapia
Viihtyisät kirjastotilat
Yhteisölliset työtilat
Rupattelu asiakkaiden kanssa
Aktiivinen asiakaspalvelu
Opastaminen
Digitaaliset sisällöt
Automaattisen toimintaympäristön ylläpito
Verkostoituminen, asiakkaiden osallisuus
Kumppanuudet kehittäjäyritysten kanssa
Kokeilukulttuuri

Vähemmän tai kokonaan eroon:

Varausten ojentaminen
(tiskin takana istuminen)
Hyllytys
Kuorman teko
Kassanhoito
Säännölliset työryhmät ilman toimeksiantoa

Kuva 1. Näin kuvasi Ritva Nyberg toukokuussa 2019 kirjastotyön muutosta Vantaan kaupunginkirjastossa. Enemmän aktiivista asiakaspalvelua ja pedagogista toimintaa, vähemmän aineiston fyysistä käsittelyä.

5. Esimerkkejä ja arvioita uudenlaisista toimintatavoista

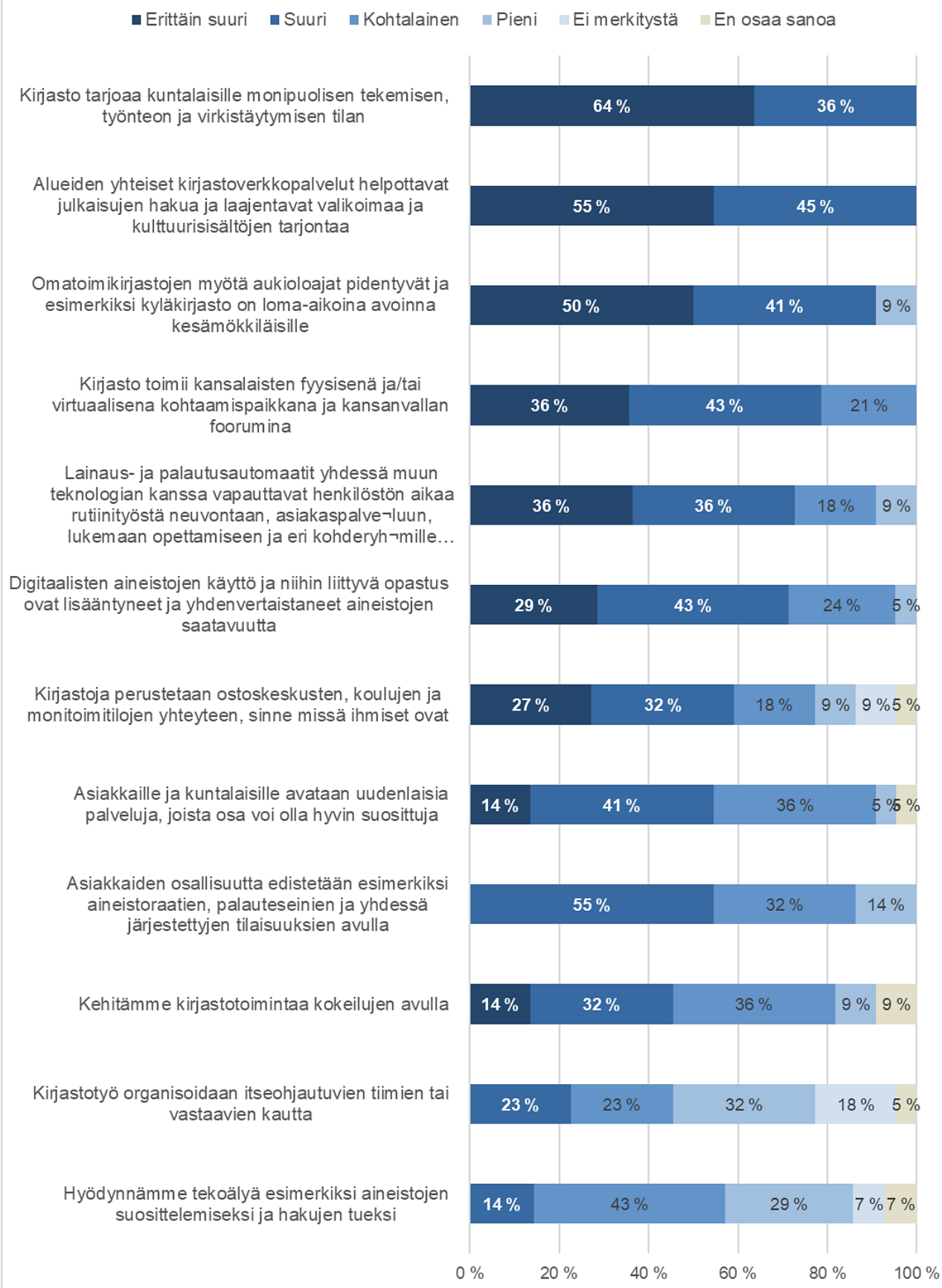

Kuva 2. Asiantuntija-arviot uudenlaisten toimintatapojen yleisyydestä. Eniten vuodesta 2019 oli yleistynyt omatoimikirjastojen käyttö ja niiden myötä pidentyneet aukioloajat.

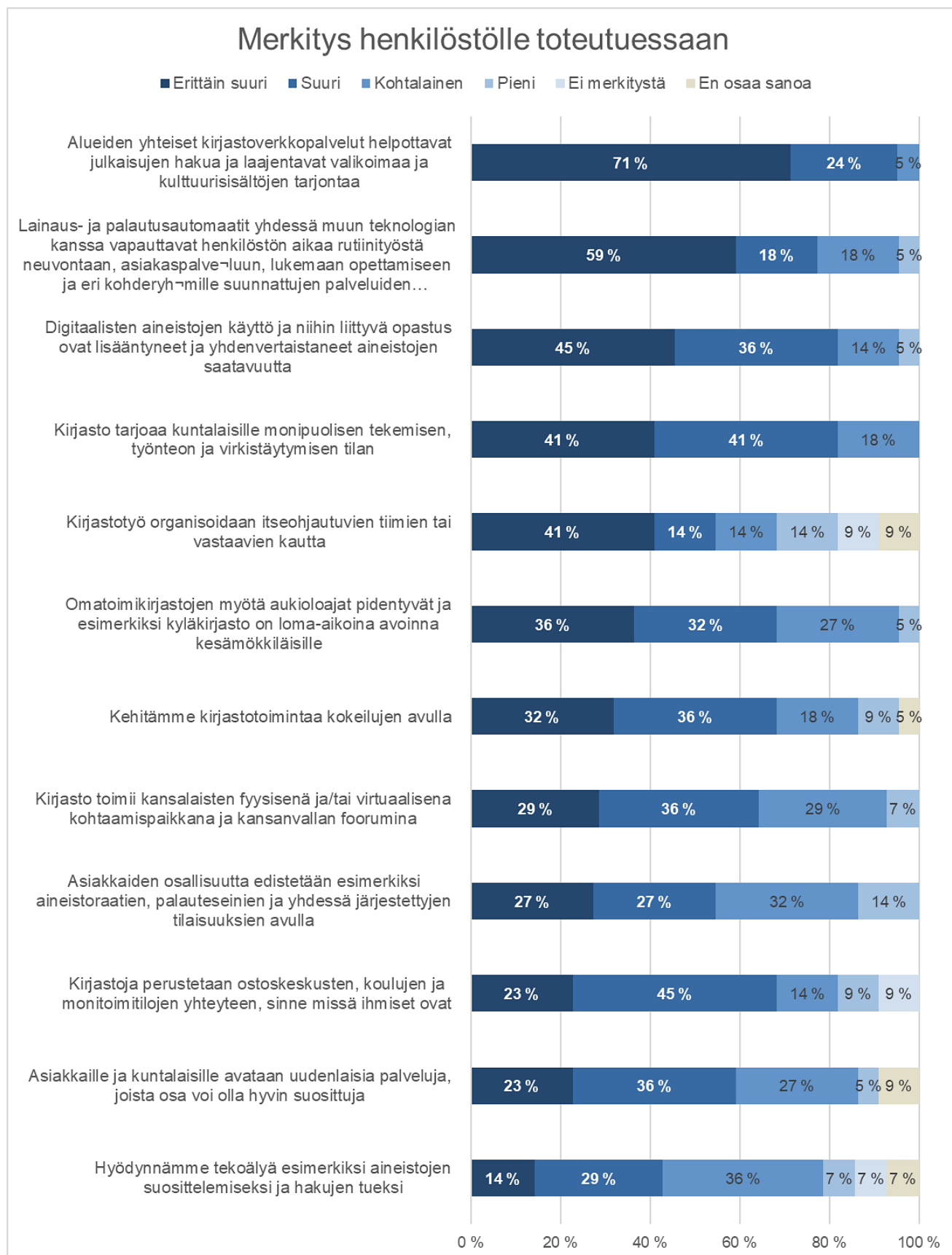
Top 5 -kyselyvastaukset: Mitä nostaisit merkittävimmäksi uudeksi asiaksi työn murroksessa?

1. Automaatio vapauttaa henkilöstön ajan rutiinitöistä neuvontaan ja asiakkaiden kohtaamiseen
2. Digitaalisten aineistojen käyttö ja siihen opastaminen
3. Omatoimikirjastot
4. Kirjasto tarjoaa kuntalaisille monipuolisen tekemisen, työnteon ja virkistytymisen tilan
5. Alueiden yhteiset kirjastoverkkopalvelut

Merkitys asiakkaalle ja kuntalaiselle toteutuessaan

Kuva 3. Uudenlaisten toimintatapojen hyödyntämisellä arvioidaan olevan suuri merkitys kansalaisille.

Kuva 4. Uudenlaiset toimintatavat ovat muuttaneet merkittävästi kirjastoammattilaisten työtä.

6. Nousevia ammatteja ja osaamistarpeita

- Yleistyneitä ammattinimikkeitä ovat esimerkiksi amanuenssi, erikoiskirjastovirkailija, kirjastoneuvoja, kirjastopedagogi ja kirjastopalvelupäällikkö

- Yhteisöpedagogi, mediatyöntekijä, tapahtumatuottaja, digipalvelukehittäjä, data-analyytikko
- Kun aikanaan kirjastokortisto digitalisoitiin, monin paikoin tarvittavat ATK-taidot opeteltiin itse. Edelleen tarvitaan kykyä omaksua ja oppia uusi asioita. Myös korona-aikana digipalvelukyvykkyys nousi kirjastojen menestystekijäksi
- Tarvitaan asiakaspalvelijoita ja tunnelman luoja.
- Tarvitaan palvelumuotoilun ja palveluohjauksen osaamista.
- Tarvitaan kielitaitoa ja kulttuurien osaamista.
- Tarvitaan vuorovaikutustaitoja ja valmiuksia itse- ja yhteisöohjautuvuuteen.
- Tarvitaan pedagogista osaamista ja kykyä kertoa tarinoita.
- Tarvitaan neuvonta-, digi- ja sometaitoja.
- Tarvitaan koodaus- ja pelialan osaamista, ja käsitystä monimutkaisten tietojärjestelmien toiminnasta.
- Tarvitaan nuorisotyöntekijän ammattiosaamista ja ryhmien ohjaamisen taitoa.
- Lasten ja nuorten opastaminen mediamaailmaan ja tiedon luotettavuuden arviointiin on koko ajan tärkeämpää.

7. Miten työn murrosta kirjastoalalla kannattaa seurata?

- Seuraamalla alan tilastoja, tutkimuksia ja kehitystekoja (esim. kirjastot.fi, Tekojen tori, Kirjastojen tietojohdamisen verkosto aineistot, Yleisten kirjastojen neuvoston suunta-asiakirjat)
- Jatkamalla alan asiantuntijoiden ja kehittäjien tapaamisia

8. Mitä on tarpeen tehdä, jotta kunta-ala onnistuu työn murroksessa?

- Kirjasto on käytetyin, edullisin ja kuntalaisille vapaaehtoinen palvelu. Pienissäkin kunnissa kirjastoilla on hyvä maine. Kirjastolaki tarjoaa hyvän pohjan ponnistaa johonkin, jota emme vielä tiedä.
- Kirjastoilla on mahdollisuus toimia väylänä, joka tuo uusia ideoita maailmaan. Tasavertaisen kohtaamisen paikkana kirjasto voi purkaa keskinäisestä ymmärtämättömyydestä kumpuavia konflikteja. Taloudellisen epätasa-arvon oloissa kirjasto voi antaa toimintamahdollisuuksia myös niille, joilla niitä ei muuten ole. Myös huippuosaajalle kirjaston täytyy olla mielekäs paikka. Kaikkea ei tarvitse omistaa itse.
- Pidetään resurssit vähintään nykyisellä tasolla ja muutetaan joustavasti vakansseja. Tarvitaan kykyä nähdä koronakriisiä kauemmaksi, luottamuksen ja toivon rakentamista työyhteisöissä.
- Tarvitsimme lisää henkilöstöä. Nyt menemme usein jaksamisen äärirajoilla, vaikka työinto ja motivaatio ovatkin korkealla. Se ei toimi työn murroksessa ja tulevaisuuden kuntapalveluja rakennettaessa. Tarvitaan myös investointeja.
- Tukea henkilöstölle työn muutosten keskellä. Luottamuksen vaalimista. Yhteiset tavoitteet ja selkeä strategia.
- Saisivat päättäjätkin jalkautua tänne kentälle, että todella kokisivat, mitä tämä on. Enkä nyt puhu kirjastosta, vaan tuonne mummoja kääntelemään vaan ja koronarokotusaikoja jakamaan! Toki olisi hauska nähdä, miten ministeri kirjastossa neuvoisi asiakasta uusimman digihäpäkkeen käytön kanssa tai koneella opastaisi pankin- tai kelan palvelussa (mehän emme siis saa neuvoa niissä asiakasta, mutta mitäpä teet, kun asiakkaalla ei ketään muutakaan ole ja lähin pankin toimipiste on 100 km päässä?)
- Pystyisi työn ohella kouluttautumaan.
- Kirjastopalvelu on muotoutunut yhä enemmän erilaisten asiakasryhmien kohtaamiseen ja ohjaamiseen. Tämä edellyttää henkilöstöltä uutta työtettä ja osaamista. Suunnitellaan ja tehdään yhdessä, ja mahdollisimman laaja porukka mukaan.
- Tehdään alan nykyiseen tapaan hyvää yhteistyötä yli kuntarajojen ja yhtenäistetään ohjelmat keskustelemaan toistensa kanssa.

- Verkostoitumisen merkitys on entistä tärkeämpää ja kirjaston on tarpeen tehdä aktiivista yhteistyötä kunnan eri toimijoiden kanssa. Esimerkiksi liikuntatoimen välineitä voisi lainata kirjastokortilla, lukutaitoa edistää varhaiskasvatuksen ja peruskoulun yksiköiden kanssa, vanhuspalveluiden ja yhdistyksen kanssa voi tehdä monenlaista yhteistyötä jne.
- Tuodaan yhteistyö näkyvästi esiin myös strategisessa päätöksenteossa ja johtamisessa, esimerkiksi: "Vuonna 2030 Espoo on luova ja rohkea kulttuurikaupunki, joka tukee kestävää elämäntapaa. Eri sektoreiden välinen yhteistyö toimii ja kaupunki menestyy kokeilevalla ja uteliaalla asenteella. Kulttuuri ja taide ovat läsnä kaupungin hengessä, asukkaiden arjessa, fyysisessä kaupunkiympäristössä ja espoolaisessa identiteetissä."
- Kestävän kehityksen periaatteet velvoittavat muutoksiin ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden parantamiseksi. Mietitään, millä uusilla työmuodoilla kirjasto voi lisätä yhteiskunnan hyvinvointia, ihmisten osallisuutta ja turvallisuutta. Mitä kaikkea on uusi lukutaito ja sivistys, miten siitä huolehditaan?
- Hyvä tiimityöskentely on ensiarvoisen tärkeää. Selkeät toimintatavat, sujuva työskentely yhdessä, rentous, luottamus työtoveriin ja työtehtävien hoitaminen tasapuolisesti. Nämä kaikki ovat korostuneet työssä viime vuosina.

9. Mitä tai miten tekemällä epäonnistumisen riski kasvaa?

- Ei olisi kiinnostusta tai uskallusta muuttaa toimintatapaa, se olisi mielestäni pahin virhe.
- Vanhoihin tehtäviin ja toimintatapoihin juuttuminen tai niiden säilyttäminen uuden rinnalla, jolloin resurssit eivät kohdistu oikein. Kun uusia asioita otetaan käyttöön, pitäisi huolehtia, että samalla jotain entisiä ja tarpeettomia jätetään pois.
- Annetaan lisävastuita, ilman että henkilöstöä osallistetaan.
- Sanellaan ylhäältä ja sivuutetaan työntekijöiden asiantuntemus.
- Miksi epäonnistumista pitäisi pitää riskinä? Eikös se ole nykyisin jopa suotavaa? Ilman mokaamista ei tapahdu edistystä. Toisaalta kiire voi pilata monta hyvää asiaa.
- Ei tunnisteta tulevaisuuden osaamistarpeita, ei kouluteta.
- Säästämällä väärässä kohdassa tai menemällä säästöissä liian pitkälle.
- Palkkaamalla työntekijöitä pelkän muodollisen pätevyyden perusteella.
- Ihmiset tarvitsevat myös palvelua, pelkkä tilojen avaaminen omatoimikäyttöön ei palvele kaikkia asiakkaita.
- Antamalla kuntatalouden satunnaisten heilahdusten tai poliittisten suhdanteiden rapauttaa toimintaa.
- Joissain kunnissa kohtalokasta on ollut se, että kuntapäätäjät eivät ole oikeasti tunteneet kirjastotyötä. Epäonnistumisen riski kasvaa, jos ajatellaan että kirjastotyö on vain aineiston lainaamista, jonka voi tehdä kuka vain. Koneet hoitavat lainaamiset, kirjastoihin tarvitaan ammattilaisia, joiden tehtävä on opastaa asiakkaat lukemisen, digitaalisuuden ja muiden sisältöjen maailmaan.
- Heittäydytään ulkomaisten kaupallisten digijättien palveluntarjoajien varaan ja luovutaan suomalaisten kirjastopalvelun ja maksuttomien yleisten kirjastopalvelujen kehittämisestä.
- Toimimattomat rakkineet saavat hermot sauhuamaan. Miksi esimerkiksi tulostimen pitää olla tekniikaltaan kuin avaruusraketti? Sillähän vain kopioidaan ja lähetetään dokumentteja?

10. Anna palautetta tästä kuvauksesta ja kerro, miten saisimme siitä paremman

Anna palautetta kuvauksesta ja kerro, miten saisimme siitä paremman. Me kunta-alan työmarkkinaosapuolet arvostamme saamaamme palautetta ja otamme sen huomioon, kun kuvausta seuraavan kerran päivitetään. Palautetta ja parannusehdotuksia voi antaa [tämän linkin kautta](#) ja valitsemalla aiheeksi Tarinoiden kirjastot. Palautelinkki löytyy myös KT:n työn murros - sivustolta, johon kuvaukset eri aiheista on koottu.

11. Kaaviokuvien taulukot

Taulukko 1. Toimintatapojen arviointi

Ovatko toimintatavat teillä...	Käytössä	Kokeilussa	Suunnitteilla	Ei suunnitteilla, ei käytössä
Alueiden yhteiset kirjastoverkkopalvelut helpottavat julkaisujen hakua ja laajentavat valikoimaa ja kulttuurisisältöjen tarjontaa	100 %	0 %	0 %	0 %
Kirjasto tarjoaa kuntalaisille monipuolisen tekemisen, työnteon ja virkistäytymisen tilan	87 %	4 %	9 %	0 %
Lainaus- ja palautusautomaatit yhdessä muun teknologian kanssa vapauttavat henkilöstön aikaa rutiinistyöstä neuvontaan, asiakaspalveluun, lukemaan opettamiseen ja eri kohderyhmille suunnattujen palveluiden järjestämiseen ja niiden edellyttämään yhteistyöhön	86 %	9 %	0 %	5 %
Digitaalisten aineistojen käyttö ja niihin liittyvä opastus ovat lisääntyneet ja yhdenvertaistaneet aineistojen saatavuutta	86 %	9 %	5 %	0 %
Omatoimikirjastojen myötä aukioloajat pidentyvät ja esimerkiksi kyläkirjasto on loma-aikoina avoinna kesämökkiläisille	82 %	0 %	9 %	9 %
Kirjasto toimii kansalaisten fyysisenä ja/tai virtuaalisena kohtaamispaikkana ja kansanvallan foorumina	75 %	17 %	0 %	8 %
Kirjastoja perustetaan ostoskeskusten, koulujen ja monitoimitilojen yhteyteen, sinne missä ihmiset ovat	70 %	4 %	4 %	22 %
Kehitämme kirjastotoimintaa kokeilujen avulla	62 %	24 %	5 %	10 %
Asiakkaille ja kuntalaisille avataan uudenlaisia palveluja, joista osa voi olla hyvin suosittuja	62 %	19 %	10 %	10 %
Asiakkaiden osallisuutta edistetään esimerkiksi aineistoraatiin, palauteseinien ja yhdessä järjestettyjen tilaisuuksien avulla	45 %	23 %	23 %	9 %
Kirjastotyö organisoidaan itseohjautuvien tiimien tai vastaavien kautta	35 %	0 %	15 %	50 %

Hyödynnämme tekoälyä esimerkiksi aineistojen suositteluksi ja hakujen tueksi	31 %	8 %	8 %	54 %
--	------	-----	-----	------

Taulukko 2. Merkitys asiakkaalle ja kuntalaiselle toteutuessaan

	Erittäin suuri	Suuri	Kohtalainen	Pieni	Ei merkitystä	En osaa sanoa
Kirjasto tarjoaa kuntalaisille monipuolisen tekemisen, työnteon ja virkistäytymisen tilan	64 %	36 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Alueiden yhteiset kirjastoverkkopalvelut helpottavat julkaisujen hakuja ja laajentavat valikoimaa ja kulttuurisisältöjen tarjontaa	55 %	45 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Omatoimikirjastojen myötä aukioloajat pidentyvät ja esimerkiksi kyläkirjasto on loma-aikoina avoinna kesämökkiläisille	50 %	41 %	0 %	9 %	0 %	0 %
Lainaus- ja palautusautomaatit yhdessä muun teknologian kanssa vapauttavat henkilöstön aikaa rutiinityöstä neuvontaan, asiakaspalveluun, lukemaan opettamiseen ja eri kohderyhmille suunnattujen palveluiden järjestämiseen ja niiden edellyttämään yhteistyöhön	36 %	36 %	18 %	9 %	0 %	0 %
Digitaalisten aineistojen käyttö ja niihin liittyvä opastus ovat lisääntyneet ja yhdenvertaistaneet aineistojen saatavuutta	29 %	43 %	24 %	5 %	0 %	0 %
Kirjastoja perustetaan ostoskeskusten, koulujen ja monitoimitilojen yhteyteen, sinne missä ihmiset ovat	27 %	32 %	18 %	9 %	9 %	5 %
Asiakkaille ja kuntalaisille avataan uudenlaisia palveluja, joista osa voi olla hyvin suosittuja	14 %	41 %	36 %	5 %	0 %	5 %
Asiakkaiden osallisuutta edistetään esimerkiksi aineistoraatin, palauteseinien ja yhdessä järjestettyjen tilaisuuksien avulla	0 %	55 %	32 %	14 %	0 %	0 %
Kirjasto toimii kansalaisten fyysisenä ja/tai virtuaalisena kohtaamispaikkana ja kansanvallan foorumina	36 %	43 %	21 %	0 %	0 %	0 %
Kehitämme kirjastotoimintaa kokeilujen avulla	14 %	32 %	36 %	9 %	0 %	9 %

Kirjastotyö organisoidaan itseohjautuvien tiimien tai vastaavien kautta	0 %	23 %	23 %	32 %	18 %	5 %
Hyödynnämme tekoälyä esimerkiksi aineistojen suosittelun ja hakujen tueksi	0 %	14 %	43 %	29 %	7 %	7 %

Taulukko 3. Merkitys asiakkaalle ja kuntalaiselle toteutuessaan

	Erittäin suuri	Suuri	Kohtalainen	Pieni	Ei merkitystä	En osaa sanoa
Alueiden yhteiset kirjastoverkkopalvelut helpottavat julkaisujen hakua ja laajentavat valikoimaa ja kulttuurisisältöjen tarjontaa	71 %	19 %	2 %	0 %	0 %	0 %
Kirjasto tarjoaa kuntalaisille monipuolisen tekemisen, työnteon ja virkistäytymisen tilan	41 %	26 %	9 %	0 %	0 %	0 %
Digitaalisten aineistojen käyttö ja niihin liittyvä opastus ovat lisääntyneet ja yhdenvertaistaneet aineistojen saatavuutta	45 %	24 %	7 %	2 %	0 %	0 %
Lainaus- ja palautusautomaatit yhdessä muun teknologian kanssa vapauttavat henkilöstön aikaa rutiinityöstä neuvontaan, asiakaspalveluun, lukemaan opettamiseen ja eri kohderyhmille suunnattujen palveluiden järjestämiseen ja niiden edellyttämään yhteistyöhön	59 %	13 %	9 %	2 %	0 %	0 %
Omatoimikirjastojen myötä aukioloajat pidentyvät ja esimerkiksi kyläkirjasto on loma-aikoina avoinna kesämökkiläisille	36 %	19 %	14 %	3 %	0 %	0 %
Kirjastoja perustetaan ostoskeskusten, koulujen ja monitoimitilojen yhteyteen, sinne missä ihmiset ovat	23 %	26 %	7 %	5 %	5 %	0 %
Kehitämme kirjastotoimintaa kokeilujen avulla	32 %	22 %	9 %	5 %	0 %	3 %
Asiakkaalle ja kuntalaisille avataan uudenlaisia palveluja, joista osa voi olla hyvin suosittuja	23 %	21 %	14 %	3 %	0 %	5 %
Asiakkaiden osallisuutta edistetään esimerkiksi aineistoraatien, palauteseinien ja yhdessä järjestettyjen tilaisuuksien avulla	27 %	16 %	16 %	8 %	0 %	0 %
Kirjastotyö organisoidaan itseohjautuvien tiimien tai vastaavien kautta	41 %	9 %	7 %	7 %	5 %	5 %

Kirjasto toimii kansalaisten fyysisenä ja/tai virtuaalisena kohtaamispaikkana ja kansanvallan foorumina	29 %	21 %	14 %	4 %	0 %	0 %
Hyödynnämme tekoälyä esimerkiksi aineistojen suosittelemiseksi ja hakujen tueksi	14 %	15 %	18 %	4 %	4 %	5 %